

DIGITIZAREA ÎN SLUJBA PATRIMONIULUI MUZEAL BAZA DE DATE ONLINE A COLECȚIILOR MUZEULUI DE ETNOGRAFIE UNIVERSALĂ „FRANZ BINDER” DIN SIBIU

**Maria BOZAN, Gabriela CĂLIN-MIHĂLȚIAN, Marius SUCIU,
Simona MORONI, Benedetta ORLANDO**

Taking into account that the new information technologies must benefit the collective memory, the online digitization of the museum cultural heritage became during the last decades a key objective at European level. With the advent of the Internet, many museums, as traditional information providers, created virtual access to their galleries and collections. The “Franz Binder” Universal Ethnography Museum from Sibiu, department of the ASTRA National Museum Complex, can be visited on the Internet since 1996. Its valuable collections coming from all over the world and its pioneer position in the Romanian network of ethnographical institutions as the unique museum of this kind in the country, recommend it as an ideal partner for collaborations. In this cultural context, the online visibility is considered very important for its future development. The “Franz Binder” Museum improved the presentation online of its heritage in 2011, with the publication of the online Selective Catalogue of an exceptional African collection that Franz Binder donated in 1862. At the address <http://www.binder.muzeulastra.ro/catalogselectivbinder/> the visitors can enjoy seeing and learning about a selection of 200 outstanding pieces coming from Bhar al-Ghazal and find more information about Franz Binder life and travel in Africa. Before the end of 2012, a first segment of a database of the “Franz Binder” Museum collections will be launched online. Given the importance of the museum’s African collections (over 50% from the total number of objects that the museum holds), the database begins with objects coming from that continent. Information and images about 150 specific items, which are highly significant thanks to their ethnographical, documentary and historical meaning, will be found there. The visitors will have the possibility to consult entries that give information about: the geographic and ethnic origin of the objects (continent, country and/or cultural group); inventory number; category/classification (name of the object and function); age of the object; field collector/donor. There is also an entry with a short description of every object presented. Providing a large body of information about the museum African collections, Maria Bozan and Gabriela Călin-Mihălțian carried out the scientific mission. They fulfilled and checked most of the information for the entries. The photographs were made by Alexandru Olănescu, Maria Bozan and Gabriela Călin-Mihălțian. Marius Suciu implemented the technical part, accomplishing the design of the database; he resized the photograph, too, in order to allow a rapid search of the images. The creation of the online database included also a very interesting pedagogical dimension. Simona Moroni and Benedatta Orlando from Perugia University, Italy, who benefited of an Erasmus Placement’ grant in 2012, volunteered at the “Franz Binder” Museum for three months. Having Maria Bozan as a tutor, they learnt and practiced operations of cataloguing ethnographic objects, introducing information in the data bank about over 50

African objects which they studied in the permanent exhibition. The database is a result of teamwork, which was organized by Maria Bozan, scientific researcher in ethno-museology and coordinator of the "Franz Binder" Museum. The article includes contributions written by the members of the team. Marius Suciu made a description of the database, with its technical parameters of construction and implementation: technologies open-source PHP, MySQL, with server Web Apache. Gabriela Călin-Mihălțian presented the scientific information about the contemporary sub-Saharan collection Mayaya & Hliban and the very interesting objects she selected for online publication, as well as the ethno-museological reasons for her choice. Simona Moroni and Benedetta Orlando (who studied 54 African objects donated by Franz Binder, which are displayed in the permanent exhibition of the museum) offered an accurate ethnographic description of their experience as apprentices in museum work. They didn't miss any step which they made in their learning activity by unmediated contact with the museum objects: they described their efforts and the satisfaction they felt for the tasks they fulfilled, and thus offered an indirect proof of the good choice of the tutor to use the oriented discovery as the main educational tool for the training period. As for her, Maria Bozan brought together these contributions, and presented: the importance of the subject; the international and national background of the publication of the database; the principles that structured its creation; the conclusions and the future developments that the online publication of the collections can produce for the museum activities. The texts are integrated and interpreted by this contextual introduction, but they can also be consulted as they were written by their authors.

Accesul la imaginile și la informațiile textuale referitoare la patrimoniul muzeal prin digitizare reprezintă una din prioritățile activității de poziționare favorabilă a instituțiilor muzeale pe rețelele mondiale de distribuire a informațiilor. Analizele privind modul de difuzare în exterior a datelor referitoare la colecții arată că muzeelor li se solicită din ce în ce mai mult ca acestea să fie valorificate și difuzate pe Internet. Ca aplicație multimedia interactivă, publicarea prin această tehnologie a bazelor de date și a băncilor de imagini referitoare la piesele pe care le dețin constituie un mijloc nou de a face cunoscut patrimoniul pentru cele mai variate categorii de utilizatori – public larg, oameni de știință, cadre didactice, elevi și studenți, muzeologi, profesioniști multimedia etc. – considerându-se totuși că acestea se adresează în primul rând grupului reunit în general sub denumirea de „oameni de știință”.

Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” din Sibiu¹, care posedă și valorifică un patrimoniu de sorginte extraeuropeană excepțional, cu valoare de unicat în România și, pentru unele segmente, de raritate maximă în lume, și-a propus să demareze publicarea online a colecțiilor pe care le deține. Până la sfârșitul anului 2012, pe site-ul muzeului va fi finalizată postarea unei baze de date care va oferi pentru navigatorii interesați un prim segment de 150 de piese. Conținutul și contextul producerii acestei baze de date pentru spațiul cibernetic s-a dovedit a fi un proces complex, implicând forme de colaborare la nivel științific și educațional. O selecție din considerațiile reunite ale participanților privind această experiență de solidaritate profesională reprezintă subiectul prezentului articol.

¹ Una dintre cele patru unități muzeale componente ale Complexului Național Muzeal ASTRA Sibiu.

Muzeele și Internetul

Marcând punctual sfârșitul mileniului, revista *Museum international* (Paris, UNESCO) dedica două numere consecutive¹ răspunsului la o întrebare: „«cum» exploatează comunitatea muzeală resursele Internetului?” (*Museum International*, 204: 3). Interogația pornea de la constatarea că Internetul – „la origine un proiect de apărare al SUA, demarat în 1969” (Idem: 4) – devenise, începând cu anii 1990, un fenomen de amploare socială, ocupând un loc din ce în ce mai important în activitatea celor mai diferite grupuri umane și organizații, printre acestea numărându-se, desigur, și muzeele cu vizitatorii lor. Problema care se pune pentru marile muzee – sublinia Bowen în 1999 – „nu este dacă «Trebuie să ne creăm un site Web?»», ci «Ce facem cu situl nostru Web?»”. Autorul ținea să sublinieze că – dincolo de diferențele inerente ale accesului la infrastructura Internetului existente în lume și indiferent de etapele străbătute de diferitele muzee în ocuparea unei poziții pentru prezența online – „viitorul difuzării informației trece prin digitizare și conexiune online”, Internetul dovedindu-se a fi, alături de mijloacele de comunicare tradiționale, „un instrument excelent pentru dezvoltarea (și, de fapt, pentru crearea) a numeroase grupări”, în el aliindu-se avantajos „viteza, spontaneitatea și absența barierelor geografice” (Ibidem)².

Importanța tehnologiilor multimedia interactive în cadrul instituțiilor culturale a cunoscut o apreciere continuă, utilizarea lor în muzee fiind deja reperabilă în anii 1980. Dincolo de unele temeri sporadice, cum ar fi posibila concurență dintre muzeul real și pandantul lui virtual, noile tehnologii au fost percepute, în general, ca mult visată cale de a comunica, prin limbajul cultural al artei, istoriei, științei, cu toate tipurile de public. Modernizarea sistemelor de difuzare și de acces la datele patrimoniale, incluzând aici și Internetul, deveneau mari șantiere ale organismelor culturale cu funcții de coordonare. Nu numai că au fost multiplicat inițiativele diferitelor instituții și organizații de publicare a resurselor, dar, chiar dacă în timpuri diferite în diferitele țări, aceste eforturi s-au regăsit structurate în acte normative la cele mai înalte nivele. În Franța, încă din primii ani ai noului mileniu, Ministerul Culturii și Comunicării evidenția dimensiunea de îmbogățire culturală purtată de publicarea resurselor din acest domeniu. Deopotrivă, insista pe necesitatea „asigurării interoperabilității sistemelor la nivel european, implementării unor moduri de producere similară și a unor strategii de parteneriat între instituțiile culturale, întreprinderi și structuri de cercetare” (Dalbera, 2003: 2).

În România, în anul 2008 se aproba Programul național pentru digitizarea resurselor culturale naționale și crearea Bibliotecii Digitale a României³, care avea în vedere digitizarea și stocarea resurselor culturale ale patrimoniului scris, ale patrimoniului cultural mobil și imobil, precum și al celui din domeniul audiovizual și arhivistic. Programul promova la nivel de principiu „noi modele de informare și documentare pornindu-se de la tehnologiile avansate existente”, își propunea, între principalele obiective, „creșterea gradului de accesibilitate a publicului utilizator de internet la resursele naționale” și confirma poziția Bibliotecii Digitale a României de componentă a bibliotecii digitale europene – Europeana.eu (*Hotărâre*, 2008). Între timp, prin intermediul Institutului Român de Memorie Culturală din București, între

¹ Nr. 204 (vol. 51, nr. 4, 1999) și nr. 205 (vol. 52, nr. 1, 2000).

² *Trad. ns.*

³ Prin Hotărârea de Guvern nr. 1676/2008, 10 decembrie 2008.

contribuțiile României pentru Europeana.eu, la data de 24.09.2012 se numărau și 11.416 fișe de bunuri culturale mobile clasate în patrimoniul cultural național (*Site-ul CIMEC* pe Internet).

Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” pe Internet

Vizibilitatea Muzeului „Franz Binder” pe Internet poate fi urmărită îndeaproape încă din anul 1996, când Complexul Național Muzeal ASTRA a fost conectat la rețeaua mondială și a fost realizată o primă pagină de prezentare a instituției (Cibinium, 1990-2000: 286), departamentului de etnografie universală fiindu-i alocată o secțiune. Începând cu anul 2003, Muzeul „Franz Binder” posedă un site Web (<http://www.franzbinder.sibiu.ro>), lansat cu ocazia împlinirii a zece ani de la momentul inaugurării sale¹, pe lângă pagina destinată prezentării pe site-ul Muzeului ASTRA. Începând cu anul 2008, pe ultimul site menționat, i se alocă un spațiu generos, accesul fiind posibil nu numai din pagina „home” a site-ului, ci și prin „link” de la www.franzbinder.sibiu.ro. În cadrul contribuției pentru Europeana.eu, la rubrica Complexul Național Muzeal ASTRA, pot fi vizionate și fișele a opt obiecte și/sau ansambluri de sorginte extraeuropeană de la Muzeul „Franz Binder” (*Site-ul CIMEC* pe Internet).

Exceptând Europeana.eu unde avem de-a face cu o bază de date, în celelalte site-uri amintite colecțiile Muzeului „Franz Binder” au fost vizibile doar sub formă de grupaje selective reprezentative. Moment semnificativ, anul 2011 a marcat o schimbare radicală în ceea ce privește difuzarea pe Internet a acestora. Este postat online *Catalogul Selectiv al Colecției Franz Binder* (autori: Maria Bozan și Ciprian Crișan)², o selecție importantă din donația de piese africane, cele mai multe din Sudanul de Sud, făcută de Franz Binder în 1862³. Sunt publicate, respectând normele catalogului clasic și asimilând facilitățile hipertextului, peste două sute de obiecte și fotografii, grupate după categorii, în eșantioane reprezentative.

Catalogul oferă unei palete largi de utilizatori posibilitatea de a viziona segmente importante dintr-o colecție de valoare maximă prin vechime, proveniență și capacitate de documentare istorico-etnografică. Rarisimă, având în vedere că doar vreo 20 de muzee din lume posedă piese relativ similare, intrată în circuit muzeal la mijlocul secolului al XIX-lea, când colecțiile etnografice abia începeau să se formeze, considerată de unii africaniști drept „cea mai veche colecție închisă din regiunea superioară a Nilului pe care o cunoaștem azi” (Hirschberg, 1959), a doua în lume ca număr de obiecte conținute, este firesc ca ea să fi reprezentat punctul de plecare al prezentării online a colecțiilor Muzeului „Franz Binder”.

¹ Meritul major în realizarea acestuia revenindu-i lui Ciprian Petru Crișan, nu „profesionist în informatică sau web designer”, ci „un muzeograf curios din TEAM-ul muzeului”, cum se prezintă el însuși <http://www.franzbinder.sibiu.ro/binder/Page11.html>, precum și, pentru a-i cita cuvintele, „entuziasmului unui grup de muzeografi” de la Muzeul „Franz Binder” („team”-ului, a cărui componență o enumeră la adresa deja menționată).

² Catalogul poate fi vizualizat la adresa <http://www.binder.muzeulastra.ro/catalogselectivbinder/>. Și în cazul catalogului, o mare parte din realizarea tehnică a site-ului îi revine lui Ciprian Crișan.

³ Franz Binder a donat piesele menționate Societății Ardelene pentru Științele Naturii din Sibiu, în prezent colecția fiind administrată de Complexul Național Muzeal ASTRA prin Muzeul de Etnografie Universală care, de altminteri, poartă numele acestui colecționar.

Baza de date online a colecțiilor Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”. Piese din Africa

Baza de date online a colecțiilor Muzeului „Franz Binder” se va alătura celor câtorva, destul de puține încă, dar extrem de meritorii, încercări de difuzare în rețeaua mondială a monumentelor și colecțiilor etnografice din muzeele românești, cum sunt cele 1.322 de monumente (ansambluri, construcții și instalații) din *Muzeul virtual al monumentelor etnografice în aer liber din România* sau mult mai numeroasele (6.240) piese etnografice publicate în lista *Bunurilor culturale mobile clasate în patrimoniul cultural național* și regăsibile pe site-ul Institutului de Memorie Culturală din București.

Lucrarea vine în continuarea *Catalogului selectiv online al colecției „Franz Binder”*, menționat mai devreme, propunându-și publicarea unor imagini și informații esențiale referitoare la colecțiile departamentului. Așa cum anunțam mai devreme, pentru anul 2012 este prevăzută furnizarea de date pentru 150 de artefacte provenite din Africa. Baza de date demarează cu acest segment din rațiuni de ordin cantitativ și calitativ. Dintr-un total de peste 3.400 de obiecte gestionate la Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder”, aproape jumătate provin din continentul african. Importanța acestor piese rezidă într-o combinație unică pentru patrimoniul mobil etnografic din România, cu elemente care pot fi identificate, dincolo de originea etnico-geografică, la nivelul vechimii, al frecvenței în plan național și mondial, al varietății tipo-tehnologice a componentelor și, nu în ultimul rând, al nivelului de cercetare și valorificare științifică și etno-muzeologică. La nivelul segmentului obiectelor de proveniență africană intrate în inventarele muzeale în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – însumând cea mai mare parte a pieselor donate de călători precum Franz Binder, Carl F. Jickeli, Arthur von Sachsenheim ș.a. – vorbim despre unicitate, vechime, varietate tipologică și tehnologică ridicate la nivel de excelență patrimonială în plan mondial. Importanța etnografică a acestor colecții, ilustrând complexe relații ale oamenilor cu mediul, este dublată de caracterul lor artistic evident, ceea ce le înscrie într-un fenomen mai amplu, caracteristic pentru artefactele africane: o tendință de omogenizare a aprecierii lor bazată pe fundamente esențiale estetice. Pe de-o parte, datorită vechimii și, în bună măsură ca urmare a materialului din care sunt produse, obiectele ce compun aceste colecții tind spre o drastică reducere numerică sau chiar spre unicitate. Pe de altă parte se observă că gradul de textualizare al acestor artefacte este în continuă creștere. Astfel că studiile de specialitate nu se dau în lături să sublinieze ideea că există tendința ca un număr din ce în ce mai mare dintre ele să fie tratate ca obiecte de artă și că, la modul general, pentru colecțiile vechi de origine africană, „distincția dintre obiectul de artă și obiectul etnografic nu poate fi decât o linie de demarcație artificială, convențională” (Castelli, 1990: 145). În ceea ce privește artefactele africane intrate mai recent în patrimoniul muzeului, ele aduc necesare completări categoriale, cu deosebire în domeniul provenienței zonale și etnice, a materialelor și tehnicilor de lucru, asigurând totodată elementele de cunoaștere pentru dinamica temporală a culturii materiale populare. În bună măsură, aceste obiecte fac parte din zona expresiei artistice, indiferent că analiștii îi numesc pe creatorii lor „artizani” sau că le recunosc acestora terminologia de autodefinire, respectiv termenul de „artist” pe care ei și-l acordă și, deopotrivă, și-l asumă.

Conștienți de atracția pe care arta continentului negru o exercită asupra publicului, ne-am propus prezentarea online și a pieselor colecției Mayaya și Hliban, cea mai recent formată colecție africană la Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder”, în urma achizițiilor și donațiilor din anii 2009–2011. Artefactele, semnificative pentru arta și cultura Africii sub-sahariene, au fost aduse din R. D. Congo și R. Congo de Ana Daniela Mayaya și Mihaela Hliban, multe din ele fiind procurate din Piața de Artă din Kinșasa și din Brazzaville. Fotografiile documentare care fac parte din această colecție au fost realizate în cursul călătoriilor întreprinse în Camerun și Congo.

Variată și complexă, colecția cuprinde mărturii materiale reprezentative pentru nouă grupuri etnice din această parte a Africii, dispuse de la est spre vest: bembe, luba, songe, kuba, chokwe, pende, yaka, teke, kongo. Datarea artefactelor diferă. Textilele și piesele cioplite cuprind destul de multe piese contemporane (sfârșit de secol XX). Nu lipsesc, totuși, nici obiecte cu vechime mai mare, cum ar fi începutul secolului al XX-lea, identificabile cu precădere în segmentul sculpturilor rituale sau al artefactelor cioplite de uz casnic. Colecția se caracterizează prin complexitatea dată de varietatea provenienței etnice, a categoriilor de material și a tehnicilor de lucru utilizate pentru confecționarea artefactelor și, în consecință prin diversitatea proceselor de cultură pe care le ilustrează. Dacă va fi atent la tehnici, navigatorul pe Internet va putea regăsi: sculptura în lemn – cu statuete, măști, figurine, mobilier, obiecte de uz casnic și de uz personal, instrumente muzicale – și în malahit, cu figurine animale mărunte, dar de mare expresivitate artistică; țesutul rafiei, cu piese lucrate în factura obiectelor de prestigiu kuba sau cu frumoase țesături care respectă întreaga gamă de modele tradiționale, servind deopotrivă ca zestre, monedă de schimb sau lințoliiu; împletirea fibrelor vegetale, tehnică reprezentată în colecție prin coșulețe din pănuși de porumb sau păpușa etnografică din rafie reprezentând vestitul dansator-gardian pende (Bozan, 2011).

La scurt timp de la constituire, colecția Mayaya și Hliban a fost valorificată prin implementarea unui amplu proiect de mediatizare intitulat *Culorile Africii*, cuprinzând, în primul rând, o expoziție temporară, prezentată în perioada 5 mai – 10 iulie 2011 în spațiile Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder” din Sibiu, urmată de itinerarea acesteia, în vara anului 2012, la Muzeul Județean „Aurel Sacerdoțeanu” din Râmnicu Vâlcea.

În spiritul contribuției semnificative a instituției muzeale la generarea mesajului cultural, precum și al interesului publicului pentru cultura și arta acestui continent, ne-am propus să continuăm demersul nostru de promovare a colecțiilor africane ale muzeului prin digitizarea și publicarea lor ca bază de date online. Digitizarea poate fi un adjuvant al măsurilor de conservare a unei colecții muzeale, fără a deveni totuși un înlocuitor al originalului prin copii care să substituie pe termen lung piese originale care nu pot fi prezentate din diferite rațiuni. Dar digitizarea, în general, nu trebuie privită doar ca o măsură de ameliorare a confortului de utilizare sau o componentă a relațiilor cu publicul, ci ar trebui încadrată într-un context global care cuprinde toate aspectele specifice referitoare la asigurare, păstrare, cercetare și valorificare a patrimoniului.

Publicarea online a informațiilor digitizate, în general prezența muzeului cu colecțiile sale în spațiul virtual asigură accesul rapid și facil al publicului la bunurile patrimoniale. Apare desigur și posibilitatea atragerii unor categorii de public noi și numeroase, obiectul muzeal disponibil pe internet fiind de fapt un indiciu asupra locului unde poate fi văzut originalul, vizitatorii virtuali putând să devină, mai devreme sau mai târziu, vizitatori reali ai muzeului.

Prezentarea online a patrimoniului pe care îl deține muzeul, în cazul de față a unei colecții de piese africane, este o ofertă de informații relevante, de calitate incontestabilă, rapid accesibile, puse la dispoziția comunității științifice, academice, dar și a publicului larg,

baza de date devenind astfel un important mijloc de informare și documentare. Atractivă și ușor de utilizat, aceasta poate fi și o componentă esențială a procesului de formare și educare pentru persoane de toate vârstele (www.digicult-verbund.de).

Muzeului îi revine imensa responsabilitate de a păstra moștenirea culturală și de a o transmite generațiilor viitoare. Diversitatea istorică, lingvistică și cultural-artistică este principala componentă a identității, a științei și a experienței dobândite de noi. Misiunea noastră este să tratăm această diversitate cu maximă responsabilitate și să transpunem valorile patrimoniale, obiectele muzeale în lumea virtuală, făcând inaccesibilul accesibil, deschizând calea dialogului.

Gabriela CĂLIN-MIHĂLȚIAN

Trebuie să subliniem încă o dată că Baza de date online sintetizează informații despre piese, extrase din baza de date și banca de imagini referitoare la colecțiile muzeului, rezultate din cercetarea sistematică și aprofundată a acestora, după o metodologie de mult stabilită, de către personalul de specialitate al departamentului. Publicarea pe Internet a acestora aduce cu sine posibilitatea prezentării în parametrii digitali a unor cunoștințe esențiale referitoare la artefactele africane pe care instituția le deține. Proveniență, vechime, apartenență categorială cu trimitere la denumirea, funcția în interiorul culturii de proveniență și materialul din care obiectul este produs sunt doar câteva dintre cunoștințele pe care vizitatorul le va putea găsi în baza de date. Nu lipsesc, desigur, nici indicatorii de gestiune muzeală precum numărul de inventar care cataloghează artefactul, dimensiunea sau subcolecția din care acesta face parte, cu denumirile colecționarilor/donatorilor. Alături de o scurtă descriere și de imaginea la rezoluție medie/joasă a obiectului respectiv, elementele enumerate reconstituie identitatea etnografică și muzeografică a artefactelor, având drept principal scop o trecere în revistă rapidă a conținutului colecțiilor, cu funcție orientată nu spre informare exhaustivă, ci spre incitare la un dialog ulterior cu muzeul. Baza de date online va putea oferi astfel o platformă optimă de promovare a patrimoniului instituției atât pentru specialiștii din domeniu, cât și pentru cele mai largi categorii de public din țară și din străinătate. O relativ largă valorificare a acestor obiecte prin expoziții și programe de educație muzeală care s-au dovedit a fi atractive, constituie un îmbold în plus pentru prezentarea lor online. De altminteri, în afara unei mai largi adresabilități orientate spre comunitatea științifică, unul din obiectivele publicării colecțiilor prin această nouă formă de mediatizare îl constituie creșterea continuă a gradului de interactivitate dintre muzeu și public.

Construirea și postarea online a acestui prim segment reprezintă o muncă de echipă: la partea științifică au participat Maria Bozan și Gabriela Călin-Mihălțian, responsabili de colecție; fotografiile au fost realizate de Alexandru Olănescu, Maria Bozan și Gabriela Călin-Mihălțian; aplicația online tip „bază de date” este, în baza structurii elaborate de Maria Bozan, contribuția lui Marius Suciu, analist-programator, care a lucrat și la redimensionarea fotografiilor potrivit condițiilor de postare online; în acest an, responsabilitatea introducerii și verificării informațiilor revine în principal Gabrielei Călin-Mihălțian și Mariei Bozan; se cuvin menționate aici implicațiile îndeosebi pedagogice generate de realizarea bazei de date, regăsibile în contribuția Simonei Moroni și a Benedettei Orlando, studente de la Universitatea din Perugia,

Italia care, în calitate de beneficiare ale unei burse Erasmus Placement, s-au raportat la realizarea acestei prezentări prin activitate de voluntariat; echipa menționată a fost condusă de Maria Bozan, cercetător științific și coordonator al Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”.

Prezentul articol include extrase largi din materiale redactate de cei nominalizați mai sus pentru a da seamă de contribuțiile lor la realizarea bazei de date, fiecare dintre ei explicând aportul cu cel mai înalt grad de implicare personală.

În calitate de analist-programator, Marius Suciuc prezintă modalitățile de construire, de completare și de utilizare a bazei de date în calitate de aplicație pe rețeaua *intranet* a muzeului. Autorul abordează cu precădere probleme referitoare la parametrul ei tehnic, așa cum au fost realizați în baza criteriilor stabilite de coordonatorul lucrării și pentru atingerea în condiții corespunzătoare a obiectivelor acestui proiect de publicare prin digitizare. Prezentarea sa permite cititorului să afle mai multe despre construcția și elementele de funcționare ale aplicației, precum și despre modul de lucru al operatorilor de date, muzeografi sau voluntari care au participat sau vor participa în timp la introducerea informațiilor de vizionat.

Aplicația ***Colecții din Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder”*** reprezintă o componentă din cadrul programului de dezvoltare și informatizare a muzeului. Scopul acestei aplicații este evidența celor mai importante obiecte etnografice din cadrul *Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”*. Cuprinde o interfață prietenoasă cu utilizatorul și are un format comun și un mod de lucru similar cu celelalte aplicații de tip „baze de date” realizate în cadrul programului de informatizare amintit mai sus.

Catalogul de colecții este conceput ca o aplicație Web care funcționează pe rețeaua de *intranet* a muzeului, iar în momentul actual este folosit de operatorii implicați în acest proiect. Aplicația utilizează un sistem construit pe tehnologiile *open-source PHP, MySQL*, cu server *Web Apache* și permite mai multor utilizatori să lucreze simultan, fiecare având drepturi particulare stabilite de administrator.

Ca și mod de lucru cu baza de date, aplicația cuprinde: **DETAIL VIEW** – mod de vizualizare detaliată a înregistrărilor, **CREATE** și **EDIT** – mod de editare ce presupune crearea și modificarea înregistrărilor, **LIST VIEW** – mod de vizualizare a listei de înregistrări, **SUBPANEL** – mod panou ce conține rezultatul interogării și **SEARCH** – mod de căutare a informațiilor.

În *Fig. 1* se arată modul de vizualizare detaliată a datelor unui obiect din colecție.

Aplicația oferă posibilitatea de a atașa una sau mai multe imagini corespunzătoare obiectului din colecție. Imaginile odată atașate sunt previzualizate în modul **LIST VIEW**, modul **DETAIL VIEW** și modul **CREATE** și **EDIT**.

Fiecare obiect înregistrat în aplicație este descris cu ajutorul următoarelor câmpuri: *Obiect, Nr. inventar, Dimensiune, Continent, Țară, Categorie, Grup cultural, Dată, Donator, Descriere* și, de asemenea, de imaginea sau imaginile atașate. În *Fig. 2* se poate vedea o parte din secțiunea de introducere a datelor, modul **CREATE** și **EDIT**.

Operatorii pot fi ajutați de secțiunea **HELP** sau de lucru cu aplicația, care explică: modul de editare, modul de vizualizare, modul de căutare, și alte opțiuni de care utilizatorul are nevoie.

Atunci când se lucrează cu lista de obiecte, așa cum se vede în *Fig. 3*, aplicația permite sortarea după câmpul sau caracteristica dorită: *Obiect, Nr. inventar, Dimensiune, Țară* etc.

Cel care caută are posibilități multiple: să navigheze după clasificarea amintită mai sus, structură care se regăsește în rubrica de butoane din partea superioară a aplicației, sau să caute direct în lista de obiecte utilizând modul SEARCH (Fig. 3). Odată găsit unul dintre obiectele ce interesează, print-un singur click se poate vizualiza lista de obiecte ce fac parte din aceeași familie: obiecte din aceeași categorie, obiecte din aceeași, țară sau continent, obiecte din același grup cultural. În modul SEARCH BASIC (Fig. 3), aplicația permite căutarea după cuvânt cheie în denumirea obiectului, iar modul SEARCH ADVANCED permite căutarea obiectelor și după celelalte câmpuri. La căutarea, de exemplu, după câmpul *Donator*, obiectele pot fi găsite prin selecția donatorului ce se regăsește în lista din modul SEARCH ADVANCED.

Rubricile sau câmpurile create permit clasificarea obiectelor etnografice: după *Categorie*; după *Grup cultural*; după proveniența geografică: *Continent*, *Țară*. În modul SUBPANEL putem regăsi de exemplu o listă rezultată în urma interogărilor la rubrica *Categorie* ca în Fig. 4

Aplicația mai cuprinde și alte posibilități de lucru asupra înregistrărilor care ajută la gestiunea informațiilor: importul și exportul de date compatibile cu Microsoft Office Excel, redarea ultimelor vizualizări în baza de date și reținerea unor date cum ar fi utilizatorul și data calendaristică de editare. Listele de obiecte pot fi ușor tipărite și au un aspect prezentabil în format tabelar. De asemenea, informațiile despre fiecare obiect în parte pot fi listate sub formă de fișă de obiect.

Folosind modul de lucru cu liste și subliste, aplicația permite o bună gestiune a informațiilor și accesul ușor și selectiv la datele ce descriu obiectele etnografice. Platforma de program pe care este construit catalogul de colecții, permite operarea cu un număr mare de înregistrări, fără să afecteze performanțele operațiilor sau viteza de execuție a comenzilor. Tot această platformă pe care a fost construită îi permite să fie o aplicație flexibilă: să lucreze doar pe un calculator, să funcționeze în rețeaua din interiorul instituției (intranet), sau să fie accesabilă în spațiul virtual al Internetului.

Acest catalog a fost conceput și realizat sub coordonarea științifică a Mariei Bozan, cercetător științific în cadrul *Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder”*.

Marius SUCIU

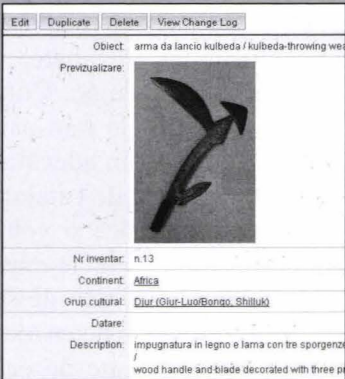

Fig. 1 modul DETAIL VIEW

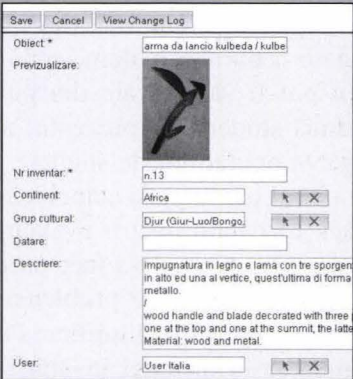

Fig. 2 modul CREATE și EDIT

Fig.3 Modul LIST VIEW
și modul SEARCH

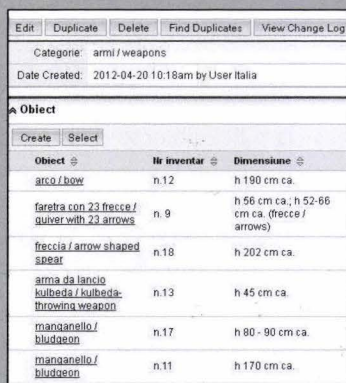

Fig.4 Modul SUBPANEL

Textul elaborat de Gabriela Călin-Mihălțian este îndreptat spre evidențierea unor elemente referitoare la unul dintre segmentele importante ale patrimoniului african de la Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder”, respectiv subcolecția Mayaya & Hliban, provenită din spațiul Africii sub-sahariene și caracterizându-se prin elemente de creativitate și diversitate culturală mai ales în plan sincron. Autoarea pune în lumină conținuturi etnografice și rațiuni muzeologice care explică alegerea de a introduce un număr însemnat din piesele acestei colecții în prima etapă de publicare a bazei de date online (vezi paginile 12-13, în chenar, în prezentul articol).

Pentru Simona Moroni și Benedetta Orlando, studente la departamentul de antropologie al Universității din Perugia, participarea la construirea bazei de date a constituit punctul terminus al unui parcurs didactic focalizat pe studierea colecției Franz Binder așa cum aceasta poate fi regăsită și înțeleasă prin intermediul pieselor aflate în expoziția permanentă a muzeului. Grație unei burse Erasmus Placement, cele două studente din Italia au fost stagiare, vreme de trei luni, la Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder” din Sibiu, unde au învățat și au exersat modalitățile de catalogare a bunurilor demo-etno-antropologice și modul în care rezultatele acestei operații pot fi valorificate din punct de vedere științific și muzeologic. Contribuția celor două studente la prezentul articol evidențiază pașii pe care ele i-au parcurs în înțelegerea operațiilor de studiere a pieselor. Este un text reflexiv, un adevărat jurnal etnografic al parcurgerii etapelor implicate de desfășurarea practicii de catalogare, un feedback binevenit pentru evaluarea rezultatelor activității de practică și voluntariat. Pe de-o parte, avem de-a face cu o narațiune în care nu lipsesc accentele emoționale inerente tensiunii dintre problematizare și situarea autoarelor în calitate de subiecți-învățăcei ai cercetării științifice. Pe de altă parte, el pune în lumină justetea alegerii de către mentor¹ a metodei învățării prin descoperire și condițiile create de orientarea tutorială, îndeosebi echilibrul dintre calitatea ofertei de informații bibliografice și

¹ Simona Moroni și Benedetta Orlando au avut-o ca mentor, pentru programul de activități științifice și etno-muzeografice din cadrul LLP – Erasmus Placement 2012 desfășurat la Sibiu, pe Maria Bozan.

obiectuale îndreptate către studenți, urmărirea continuă a progreselor pe care ele le-au înregistrat în cadrul procesului de învățare, stimularea eforturilor de structurare și interpretare a datelor etc.

Muzeul „Franz Binder”, un muzeu de etnografie cu obiecte provenind din toată lumea, e un departament al Complexului Național Muzeal ASTRA din Sibiu, în Transilvania, și este primul muzeu de etnografie extraeuropeană din România. Inaugurat în 1993, muzeul ia numele celui mai important donator al său, tocmai Franz Binder care, în calitate de negustor, călătorește vreo zece ani în Africa, îndeosebi în zonele Cairo, Khartoum și în regiunea Nilului Alb. Și chiar din aceste zone vin cele aproximativ cinci sute de obiecte pe care Binder le donează în 1862, cea mai mare parte dintre ele provenind de la triburile nilotice. Actualmente, doar o parte din aceste obiecte sunt expuse în expoziția permanentă a muzeului; e vorba de 54 de piese, care au reprezentat câmpul de interes principal și baza muncii noastre de cercetare.

Într-adevăr, în calitate de studenți la antropologie și stagiare la Sibiu, în România, în cadrul unei burse Erasmus Placement, am început să studiem fiecare dintre obiectele donate de Binder prezentate în expoziția permanentă, pe o durată de timp cuprinzătoare, de trei luni (martie, aprilie și mai 2012), în scopul creării unei baze de date online. În timpul acestei interesante perioade de studiu, am avut ocazia de a aprofunda, și datorită sprijinului constant al Mariei Bozan, tutorele nostru, și al colegilor săi, numeroase aspecte pentru fiecare din obiectele din expoziție. Primul pas către crearea catalogului a fost cel de a ne deplasa fizic în sala de expoziție și de a observa și descrie în mod aprofundat și detaliat fiecare componentă, acordând atenție pe fiecare particularitate, de la forme la culori, de la dimensiuni la materiale, în limitele date, totuși, de statutul nostru de ucenice stagiare.

Tocmai în timpul acestui prim contact cu colecția am început să ne apropiem de experiența africană a lui Franz Binder și, de asemenea, de punctul de vedere al cercetătorului și al muzeografului. Astfel, odată adunate informațiile referitoare la obiecte, direct reperabile prin intermediul fișelor descriptive prezente în expoziție, ne-am început munca de aprofundare și de catalogare a fiecărui element. Totuși, în trecerea de la faza de observare la cea de descriere, câmpul nostru de lucru s-a deplasat din sala de expoziție în cabinet, la bibliotecă și pe web. Odată definite diferențele câmpuri descriptive, necesare pentru a da seamă de fiecare obiect din fiecare din componentele expoziției, am început să inserăm toate informațiile referitoare la ele utilizând programul Microsoft Excel. Cu toată onestitatea, credem că putem afirma că de aici încolo s-a deschis etapa cea mai complexă a cercetării noastre. Nu atât descrierea fiecărui obiect într-un mod cât mai sintetic și mai clar, sau definirea dimensiunilor sau starea de conservare au reprezentat un moment dificil, cât necesitatea de a explicita funcțiile și, mai ales, de a ne întoarce la originile provenienței etnice și de a individualiza categoria în care ele trebuiau introduse. Îndeosebi această ultimă activitate a fost cea mai reprezentativă în munca noastră de stagiare într-un muzeu, în măsura în care, ajutate și ghidate mereu de doamna Bozan, a trebuit să învățăm o mod nou de apropiere mentală, un fel de a observa ceea ce exista împrejur și ceea ce, până în acel moment, nu intra în obișnuințele noastre.

A împărți în categorii înseamnă să înțelegi funcția reală a unui obiect, utilizarea cu care acesta vine din comunitatea care l-a produs și, extrapolând semnificatul, abstragerea până la atingerea unei definiții mai generale, dar totuși mereu distinctive, care să pună în evidență caracterele principale necesare pentru a deosebi ceea ce este diferit. Să faci acest lucru nu e simplu, căci fiecare obiect închide în sine numeroase posibilități care ar încuviința apartenența la categorii diferite. A trebuit totuși să operăm o alegere și, în timp ce făceam

acel lucru, bazându-ne tocmai pe funcții, am optat pentru calea despre care am crezut că ne poate conduce în modul cel mai direct la înțelegerea a ce fel de obiect avem în față. Când, de exemplu, ne-am aflat în fața unui obiect precum *kulbeda* (djur, giur-luo/bongo, shilluk; Sudanul de Sud), a cărui funcție am identificat-o/determinat-o ca fiind „de luptă”, a venit în mod automat crearea categoriei „arme” în care să fie înserat/introdus un asemenea obiect. Acesta este, desigur, unul dintre cele mai simple exemple în ceea ce privește munca noastră, dar nu în toate cazurile a fost atât de ușor. Într-adevăr, un exemplu total diferit poate privi cazul identificării funcției și a respectivei categorii pentru un obiect foarte deosebit, prezent în expoziția permanentă, un acoperământ de cap provenind din Sudanul de Sud. Acest element al expoziției a reprezentat, în cursul muncii noastre, un moment al cercetării de mare intensitate. Într-adevăr, pentru un asemenea obiect a fost dificil să reperăm informații cât mai precise posibil, în timp ce, în schimb, a fost ușor să le găsim pe cele contrastante. Fapt e că, același obiect poate fi confirmat pe o arie tot atât de vastă cât centrul Africii, cu deosebire pe coastele Nilului Alb. În aceste zone, acoperământul de cap este foarte mult utilizat în întrecerile de luptă dintre triburi. Dar informațiile pe care le aveam ne conduceau înspre o altă direcție, cea care vedea acoperământul ca element distinctiv al unui statut social înalt. Totuși, alegerea categoriei în care să introducem obiectul pornind de la funcție, a fost determinată de voința de a categoriza în modul cel mai simplu și direct posibil. Într-adevăr, e bine să nu introduci obiectul într-o categorie prea specifică și care să excludă în mod automat o altă ci, dimpotrivă, în fața unor informații nesigure, ne-am hotărât să îl introducem în categoria mai generică, dar în orice caz exactă, în care să poată fi cuprins: categoria „îmbrăcăminte”. Acesta a fost, așadar, în general, parcursul mental pe care l-am trasat și l-am urmat pentru a ajunge la categorii. În identificarea funcțiilor obiectelor a fost utilă, desigur, consultarea bazelor de date online ale altor muzee etnografice cu colecții africane; prin intermediul acestora a fost posibilă identificarea de obiecte provenind din aceleași locuri, dacă nu chiar aceleași obiecte, regăsind informații majore privind utilizarea lor (între principalele surse web consultate: MEG, Musée d’Ethnographie de Genève, Pitt Rivers Museum, Musée du Quai Branly).

Odată stabilite categoriile prin intermediul identificării funcțiilor, ne-am aflat în fața necesității de a aprofunda chestiunea provenienței etnice a acestor obiecte. Împreună, uneori pornind de la puține informații, am realizat cercetări aprofundate pe surse internet specializate și beneficiind de textele furnizate de biblioteca muzeului. Într-adevăr, în fața obiectelor lipsite de informații referitoare la grupul etnic de proveniență, cercetarea nu a condus la rezultate certe; în aceste cazuri, găsirea unor informații devine posibilă numai după cercetări lungi și aprofundate, care ar putea comporta luni, sau chiar ani, de lucru și care, probabil, nu ar duce, oricum, la rezultate certe, dată fiind rapiditatea cu care comunitățile se schimbă și își modifică propriile comportamente și obiceiuri. În alte cazuri, în schimb, prin intermediul cercetării, am reușit să ajungem pe neașteptate la informații mai precise, deosebit de importante și mai mult decât satisfăcătoare, mai ales pentru două ucenice stagiare care au pornit pentru prima dată la luptă, dacă ne gândim la vechimea obiectelor și la aria din care provin, un teritoriu compus dintr-o multitudine de grupuri etnice mari și mici, uneori greu de deosebit. Referitor la acest lucru, au fost indispensabile surse precum „Etnologue” (sit web specific pentru diferențierea grupurilor etnice pe baza limbilor și dialectelor vorbite) și „Razze e popoli della terra. Africa e Asia”, vol. II, de Renato Biasutti, 1941 (text util pentru optica rămasă în urmă în ceea ce privește concepția despre „rase”, fiind editată în secolul al XIX-lea, dar încă bogată în informații credibile referitoare la numele și subdiviziunile etnice din perioada de apartenență a obiectelor). În cursul studiului nostru, am descoperit și am realizat marea complexitate și interacțiunile variate dintre diferitele grupuri: de exemplu, în ceea ce privește comunitatea *djur* din Sudan, numită și *giur*

(vocabulă care în limba dinka înseamnă „străin”), am înțeles că aceștia obișnuiau să se definească pe ei înșiși cu termenul de *luo*; ei sunt deseori confundați cu *bongo*, care provin din aceeași zonă și aparțin, în ceea ce privește limba pe care o vorbesc, grupului mai mare al așa-ziselor *shilluk*-i. Putem observa cum separarea netă în grupuri distincte are de cele mai multe ori valoare arbitrară, având în principal scopul de a evidenția diferențele în ceea ce privește utilizarea obiectelor. În realitate, într-adevăr, astfel de comunități exercită o influență reciprocă profundă. Deși dificilă, cercetarea privind grupurile etnice a fost, cu siguranță, momentul cel mai stimulator din timpul creării catalogului.

După ce am completat catalogul, am reintrodus fiecare informație în baza de date online a muzeului, îmbogățindu-le cu file fotografice. Acesta era, de fapt, scopul final al întregii noastre operații de studiu: introducerea într-o unei bază de date online a obiectelor africane din expoziția permanentă donate de Franz Binder. Baza de date online e o metodă oferită de tehnologia contemporană pentru a face accesibile și posibil de utilizat de către un public cât mai larg, orice tip de informație relevantă privitor la fiecare din obiectele pe care le posedă un muzeu. Unul dintre primele muzee care a apărut pe web a fost Luvrul, în 1995: alegerea s-a dovedit revoluționară, pentru că a lansat conceptul de *vizită virtuală* și face posibilă pentru prima dată accesarea muzeului 24 de ore din 24, 365 de zile pe an și din toate părțile lumii. De aici înainte, mereu mai multe structuri muzeale au decis să exploateze această metodă inovatoare. În vremea de azi, într-adevăr, oricine este interesat are posibilitatea de a avea acces la informațiile despre colecții și obiecte din domeniul public și, pentru aceasta, este obligatoriu ca asemenea bunuri să fie conservate și catalogate după reguli. Desigur, totuși, crearea unei baze de date nu e o acțiune ușoară și cere mult timp și multă muncă. Și, datorită rațiunilor creării sale, ea trebuie să fie realizată în mod simplu și clar, pentru ca și utilizarea ei de către beneficiari să fie simplificată la maximum. În cazul nostru, accesând baza de date online, se poate ajunge ușor la lista obiectelor, deja prevăzute cu imagini și cu informațiile principale. De aici, selectând un singur obiect, se poate ajunge la pagina specifică unde este pot fi reperate toate informațiile existente referitoare la acel obiect, precum și la una sau la mai multe fotografii de dimensiuni în care detaliile pot fi vizionate convenabil.

Așadar, rețeaua prezintă multe avantaje fie pentru muzee însele, fie pentru vizitatori/utilizatori, dar și pentru studenți și cercetători, care, datorită prezenței online a cataloagelor colecțiilor deținute de diferitele muzee, au posibilitatea de a efectua aprofundări și comparații între bunurile existente. În afară de aceasta, în ceea ce privește muzeele însele, prezența de baze de date online facilitează foarte mult comunicarea și schimburile de bunuri. Astfel, vor fi variate și numeroase posibilitățile de a exploata noile tehnologii în ceea ce privește studierea, schimbul de idei și difuzarea unei sensibilități culturale.

În concluzie, baza de date online este cu siguranță unul dintre cele mai bune rezultate ale întâlnirii dintre cultura și tehnologia contemporană, în măsura în care permite tuturor tipurilor de utilizatori (cercetători științifici, muzeografi, amatori, turiști, profesori etc.) să accedă la o cantitate importantă de informații, în alt mod, destul de dificil de reperat din rațiuni de timp, distanță, birocrăție și altele. De aceea, în calitate doar de simple studenți în al doilea an de studii universitare, ne simțim onorate de a fi putut contribui la un proiect cu asemenea valoare culturală, precum și de a fi putut exprima și povesti toate fazele, tehnice sau nu, pe care le-am traversat pentru a ne atinge obiectivul.

Simona MORONI, Benedetta ORLANDO
Traducere din limba italiană: Maria Bozan

Concluzii și proiecte de viitor

Materialele care constituie conținutul prezentului articol se axează, în primul rând, pe justificarea alegerii de a prezenta online colecțiile de obiecte etnografice ale Muzeului „Franz Binder” și pe motivația selectării segmentului african pentru demararea bazei de date. Ele insistă, de asemenea, pe surprinderea activității interne de pregătire a informațiilor spre a fi publicate și spre o descriere generală a produsului final. Autorii articolului se raliază celor care sunt de părere că punerea online a colecțiilor și posibilitatea ca informațiile aferente acestora să fie accesate cu ușurință conduc la amplificarea și diversificarea căilor de realizarea de parteneriate științifice și muzeografice în țară și în lume. Privind instrumentele online ca mijloace care completează serviciile clasice oferite de muzee, ei consideră că utilizarea acestora atrage nu reducerea numărului de vizitatori, ci mai degrabă creșterea interesului publicului larg de a trece porțile muzeului și de a intra în contact nemijlocit cu discursul muzeografic în care aceste obiecte sunt încadrate. Contribuțiile semnatarilor acestor materiale sunt o introducere la ceea ce, odată publicat pe Internet, poate constitui punctul de plecare pentru un câmp de interactivitate pe care autorii și-l doresc funcțional și amplu.

Maria BOZAN

Abrevieri:

ASMA Arhiva Științifică a Muzeului ASTRA

Bibliografie:

1. M. L., *Editorial*, „Museum International”, Paris UNESCO, 1999, nr. 204, (vol. 51, nr. 4).
2. Bowen, Jonathan, *Il suffit d'un lien*, în „Museum International”, nr. 204, (vol. 51, nr. 4).
3. Bozan, Maria, Pliantul expoziției „Culorile Africii”, Sibiu, 5 mai – 10 iulie 2010.
4. Castelli, Enrico, *Objets ethnographiques et/ou oeuvres d'art*, în „De l'art nègre à l'art africain”, lucrările Primului Colocvii european privind artele Africii negre, Paris, 10-11 martie 1990.
5. Dalbéra, J. P., Ministère de la Culture et de la Communication France, Foulonneau Muriel, Relais Culture Europe, France, *Recherche et numérisation du patrimoine culturel*, în ICHIM 03 – European Cooperation/Coopération Européenne, Archives & Museum Informatics Europe, 2003, material regăsibil pe Internet la adresa <http://www.archimuse.com/publishing/ichim03/053C.pdf>, în data de 31.08.2012.
6. Hirschberg, Walter, Corespondență către Gustav Heinrich, datată: Viena, 2 decembrie 1959, în ASMA.
7. **Hotărârea** de Guvern nr. 1676/2008, 10 decembrie 2008 privind aprobarea programului național pentru digitizarea resurselor culturale naționale și crearea Bibliotecii Digitale a României, „Monitorul Oficial”, partea I, nr. 855/19.12.2008.
8. Site-ul CIMEC, contribuții ale României la Europeana.eu: <http://europeana.cimec.ro/> și <http://europeana.cimec.ro/lista.asp>; <http://www.cimec.ro/scripts/PCN/Clasate/Clasate.asp>; vizibile la data de 25.09.2012. www.digicult-verbund.de, vizibil pe Internet la data de 03.08.2012.